

سلسله مباحث سمت خدا

سیره تربیتی پیامبران

حضرت
آدم
عابد بركات الرحمن

دفتر اول

محمد رضا عابدینی

سرشناسه: عابدینی، محمدرضا.
 عنوان و نام پدیدآور: سیره تربیتی پیامبران حضرت آدم/محمدرضا عابدینی
 مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف.
 مشخصات ظاهری: ۲۴۰ صفحه.
 فروست: سلسله مباحث سمت خدا. سیره تربیتی پیامبران.
 شابک: ۷-۴۶۴-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۳۷ - ۲۴۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.
 موضوع: آدم، پیامبر - آدم، پیامبر -- در قرآن -- In the Qur'an -- Adam
 موضوع: آدم، پیامبر -- احادیث
 شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
 رده بندی کنگره: BP۸۸/۱
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۶
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۸۰۱۹۶

سیره تربیتی پیامبران (حضرت آدم علیه السلام)

نویسنده: محمد رضا عابدینی و **ویراستار:** متن بانان سام (سعید فلاحی)
مدیر هنری و طراح گرافیک: محمد صادق صالحی **ناشر:** دفتر نشر معارف
 (وابسته به نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها) **نوبت چاپ:** اول، ۱۴۰۱
شمارگان: ۱۵۰۰ جلد **شابک:** ۷-۴۶۴-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ **قیمت:** ۱۱۰,۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴

مؤسسه تمحیص: قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۱، پلاک ۱، تلفن: ۰۲۵-۳۳۵۵۶۲۵۰

مدیریت پخش قم، شرکت پاتوق کتاب، تلفکس: ۰۲۵-۳۱۰۷۷

مراکز پخش

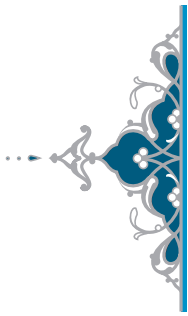
- اراک: ۰۸۶-۳۲۲۲۹۰۲۸ ■ ارومیه: ۰۷۵۵۱۶۶-۰۹۱۰-۷۷۵۵۱۶۳ ■ اصفهان: ۰۷۵۵۱۶۳-۰۹۱۰-۷۷۵۵۱۶۳ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۳۳۸۰۰۰
- ایلام: ۰۸۴-۳۳۳۶۴۳۸۲ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۵۶۲۲۱ ■ بردسکن: ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۲۱ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷
- بیرجند: ۰۵۶-۳۳۴۵۸۵۱۲ ■ تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۴ ■ رشت: ۰۱۳-۳۳۳۳۴۵۶۹
- زاهدان: ۰۵۴-۳۳۲۸۸۱۷۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۳۳۶۶۴۲۵ ■ ساری: ۰۱۱-۳۳۲۵۳۰۲۰ ■ سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۴۰۰۴
- سمنان: ۰۲۳-۳۳۴۵۲۲۱۱ ■ سیرجان: ۰۳۴-۴۲۲۶۸۰۵۸ ■ شهرکرد: ۰۳۸-۳۳۲۴۳۲۲۲ ■ شیراز: ۰۳۴-۳۳۳۳۴۴۶۱۴
- قزوین: ۰۲۸-۳۳۳۳۰۰۳ ■ قم: ۰۲۵-۳۷۷۳۵۰۰۳ ■ کازرون: ۰۷۱۴-۲۲۴۴۳۳۰ ■ کرمان: ۰۳۴-۳۳۳۳۱۴۶۶
- کرمانشاه: ۰۸۴-۳۳۳۳۴۴۱۱ ■ گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۳۷۸۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۳۵۵۹۶۳ ■ ملایر: ۰۸۱-۳۳۳۳۱۲۷۶
- مهر: ۰۹۹۰-۳۱۲۸۱۰۰ ■ نیریز: ۰۷۱-۵۲۸۲۱۶۹۰ ■ یاسوج: ۰۷۶-۳۳۳۳۲۸۶۲۲ ■ یزد: ۰۳۵-۳۷۳۳۳۹۰

www.nashremaaref.ir + E-mail: info@nashremaaref.ir

 NashreMaaref.Official

www.Tamhis.ir

تقديم به:

احياگر دعوت انبيا

و تحقق دهنده آرزوی اوليا،

سلالة اهل بيت عصمت و طهارت عليهم السلام،

امام خميني؛ رضوان الله تعالى عليه.

و شاگرد موحد و عظيم ايشان،

رهبر معظم انقلاب اسلامی،

آيت الله العظمی خامنه‌ای؛ ادام الله ظله العالی.

فهرست

پیش‌گفتار ۱۵

گفتار اول

لزوم انس باقرآن و شناخت انبیای الهی

۲۳	اهمیت بحث
۲۳	انس با قرآن
۲۴	قرآن و عترت
۲۵	حقیقت قرآن
۲۷	محبت و ادب به پیشگاه قرآن
۲۸	قرآن، نامۀ محبوب
۲۹	ابواب مکاشفه
۳۰	اشتیاق به قرآن
۳۱	تجلی قرآن
۳۱	تربیت در قصص انبیا علیهم السلام
۳۲	معارف الهی در قصص انبیا علیهم السلام
۳۳	حقیقت وجودی انبیا علیهم السلام

گفتار دوم

حکایت انسان کامل

۳۷	بیان مصادیق در قرآن
۳۸	هدایتگری در قصه‌های قرآن
۳۹	زیباترین قصه قرآن
۴۰	توحید مجسم
۴۱	نقش باور انبیا علیهم السلام در دعا
۴۲	عالی‌ترین کمالات عالم وجود
۴۴	سرعت سیر انسان
۴۵	رشته متصل انبیای الهی

۴۶	معجزه و اقتضائات زمان انبیا علیهم السلام
۴۷	انسان هفت هزارساله
۴۷	جلوه‌های یک حقیقت
۴۹	شفاعت از انبیا علیهم السلام
۴۹	انسان کامل
۵۰	تفاوت امت‌ها

گفتار سوم خلافت آدم علیه السلام

۵۳	آیات انبیای الهی
۵۴	نخستین انسان و نخستین پیامبر
۵۵	حضرت آدم علیه السلام در قرآن
۵۵	طرح مسئله خلافت آدم علیه السلام
۵۶	تنازع در زمین
۵۸	گم‌شده انسان
۵۹	پرسش ملائکه
۶۰	پاسخ خداوند به ملائکه
۶۱	ملائکه در خدمت انسان
۶۱	تعلیم اسما
۶۵	آگاهی خداوند به سرّی‌ترین لایه‌های وجودی
۶۶	بروز باطن، به گاه امتحان

گفتار چهارم سجده ملائکه و تمرد شیطان

۶۹	سجده ملائکه
۷۰	حقیقت سجده ملائکه
۷۱	ناخشنودی زمین از عصیان انسان
۷۱	قباض ارواح
۷۲	تمرد شیطان و ایجاد خط ضلالت
۷۴	حقیقت انسان
۷۵	چرا شیطان سجده نکرد؟
۷۶	رجم شیطان
۷۸	ورود حضرت آدم و حوا به بهشت
۷۹	درخت ممنوعه
۸۰	سختی زندگی در دنیا
۸۱	عیب‌بینی شیطان
۸۳	مغالطه و وسوسه شیطان

گفتار پنجم نظام ارتباطی انسان و شیطان

- ۸۷..... سرآغاز عداوت در عالم
۸۸..... نفس پرستی شیطان
۸۹..... هبوط شیطان
۹۰..... راه نفوذ شیطان در آدم
۹۲..... مراتب وجودی انسان
۹۳..... جزای شیطان
۹۳..... حد انسان
۹۵..... درخواست‌های شیطان
۹۶..... سلطه شیطان
۹۷..... پایگاه شیطان درون انسان
۹۸..... تهدیدهای شیطان
۹۹..... درخواست آدم علیه السلام
۱۰۱..... باب توبه
۱۰۲..... آمرزش خداوند

گفتار ششم هبوط آدم علیه السلام

- ۱۰۵..... حضور شیطان در بهشت!
۱۰۶..... عرصه حضور شیطان
۱۰۷..... دشمنی شیطان
۱۰۸..... لذات بهشتی
۱۰۹..... بازیچه دنیا
۱۱۰..... محصولات بهشتی
۱۱۲..... نسبت عالم دنیا به آخرت
۱۱۳..... توجه به بدن و فرود به زمین
۱۱۴..... فرجام خوردن از شجره
۱۱۵..... هبوط آدم علیه السلام
۱۱۶..... دومین هبوط آدم علیه السلام
۱۱۷..... بازگشت به مقام قرب
۱۱۸..... مراتب هبوط
۱۱۹..... هشدار به بنی آدم
۱۲۰..... ابلیس در چهره‌های فریبنده

گفتار هفتم توبه آدم علیه السلام

- ۱۲۵..... هبوط عداوتی و هبوط هدایتی
- ۱۲۶..... توبه و هدایت
- ۱۲۷..... توبه و گشایش
- ۱۲۸..... بازگشت از گناه
- ۱۲۹..... تشریح دین
- ۱۲۹..... حقیقت توبه
- ۱۳۰..... نظام دفاعی بدن
- ۱۳۰..... مراحل دفاع در نظام ایمنی بدن
- ۱۳۲..... بیگانه‌شناسی
- ۱۳۲..... نظام دفاعی روح
- ۱۳۳..... تشخیص خودی از بیگانه
- ۱۳۴..... منشأ شک در نظام اعتقادی
- ۱۳۵..... تأثیر حساسیت‌ها در ایمان
- ۱۳۶..... جبران گناه
- ۱۳۶..... احساس گناه در پیشگاه خداوند
- ۱۳۷..... حفظ سنگر در برابر شیطان
- ۱۳۸..... بی‌اعتنایی به گناه
- ۱۳۹..... الهام شدن بدی‌ها و خوبی‌ها به همه انسان‌ها
- ۱۴۰..... مهلتی برای بازگشت
- ۱۴۱..... گناه و تکذیب آیات الهی
- ۱۴۱..... القای وسوسه
- ۱۴۲..... توجیه شیطان و اعتراف آدم و حوا علیهما السلام
- ۱۴۳..... کلماتی که آدم علیه السلام با آن توبه کرد

گفتار هشتم ابعاد توبه

- ۱۴۷..... توبه و حیات انسانی
- ۱۴۸..... توبه‌های آتشین
- ۱۴۸..... گریه‌کنندگان عالم
- ۱۵۰..... نعمت توبه
- ۱۵۱..... توبه از عبادات
- ۱۵۱..... مجلس توبه آدم علیه السلام
- ۱۵۳..... استکبار شیطانی
- ۱۵۴..... راه شیطان

۱۵۶	مستقل دیدن اسباب
۱۵۶	تواضع شیطانی
۱۵۷	مراتب توبه

گفتار نهم حوا سلام الله علیها و زندگی با آدم علیه السلام

۱۶۳	خلقت حوا سلام الله علیها
۱۶۴	جذبۀ حوا سلام الله علیها
۱۶۵	ساختار نظام خانواده
۱۶۶	خواستگاری از حوا سلام الله علیها
۱۶۷	نخستین ارتباط آدم و حوا علیهما السلام
۱۶۸	زینت زنان
۱۶۹	محل هبوط آدم و حوا علیهما السلام در زمین
۱۷۰	آرامش زندگی
۱۷۱	توبۀ آدم و حوا علیهما السلام
۱۷۲	گریه‌های آدم علیه السلام
۱۷۴	اشتغال به کشاورزی
۱۷۵	مشقت و رحمت
۱۷۶	تجربۀ حیات زمینی
۱۷۷	همراهی ملائکه

گفتار دهم هابیل و قابیل

۱۸۱	داستان قربانی
۱۸۳	تفاوت دو نگاه
۱۸۶	ازدواج هابیل و قابیل
۱۸۷	پاسخ هابیل به تهدید قابیل
۱۸۹	تسلط شیطان بر انسان

گفتار یازدهم فرجام قابیل

۱۹۳	صبر شیطان در رسیدن به مقصود
۱۹۵	از قتل تا آتش پرستی
۱۹۶	جبران گناه
۱۹۷	پیام‌های الهی
۱۹۹	تدبیر الهی در مجازات
۲۰۰	حیات و شعور عالم
۲۰۱	سنت‌گذاری

۲۰۴	فراتر از زمان و مکان
۲۰۶	در فقدان هابیل

گفتار دوازدهم نکته‌هایی از زندگی آدم علیه‌السلام

۲۰۹	حوا سلام‌الله‌علیها در کنار آدم علیه‌السلام
۲۱۰	وصایای آدم علیه‌السلام
۲۱۱	پس از آدم علیه‌السلام
۲۱۳	معجزه حضرت آدم علیه‌السلام
۲۱۴	کُنیه آدم علیه‌السلام
۲۱۵	نقش انگشتر آدم علیه‌السلام
۲۱۶	آدم علیه‌السلام در عالم میثاق
۲۱۹	عمر انسان در نظام ابدیت
۲۲۰	ابتلای انسان‌ها به یکدیگر

گفتار سیزدهم وصایت شیث علیه‌السلام

۲۲۳	نخستین دیدار با جبرئیل
۲۲۳	وصیت به شیث علیه‌السلام
۲۲۴	دو نگاه به مرگ
۲۲۵	ظهور سلطنت حق
۲۲۶	میراث نبوت
۲۲۶	اسم اعظم خداوند
۲۲۷	حجج الهی در عالم وجود
۲۲۸	مصدق اراده پروردگار
۲۲۸	تعزیت جبرئیل در ارتحال آدم علیه‌السلام
۲۲۹	جایگاه شیث علیه‌السلام در نگاه جبرئیل
۲۲۹	امام ملائکه
۲۳۰	خادمان اهل بیت علیهم‌السلام
۲۳۱	منزلت انسان
۲۳۱	وحشت شیث علیه‌السلام
۲۳۲	تهدیده‌های قابیل
۲۳۲	خسارت امت اسلام
۲۳۳	دعوت پنهان و تقیه
۲۳۳	بخشش خداوند
۲۳۴	نسل آدم علیه‌السلام

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ اقْتَدِ﴾

اینان کسانی هستند که خدا
هدایتشان کرده است؛ پس
به هدایت آنان اقتدا کن.
(سوره انعام، آیه ۹۰)

پیش گفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي تَجَلَّى لِذَاتِهِ بِدَائِهِ وَ الصَّلَاةُ عَلَى شَوَاهِدِ صِفَاتِهِ وَ مَظَاهِرِ
تَجَلِّيَاتِهِ، سَيِّمًا سَيِّدَ الْكَوْنَيْنِ وَ جَامِعَ الْمَرْتَبَتَيْنِ وَ قَائِدَ النَّشْأَتَيْنِ وَ خُلَاصَةَ
الْعَالَمَيْنِ، مُحَمَّدَ الْمُصْطَفَى وَ آلِهِ وَ ذُرِّيَّتِهِ، مَرَاتِبَ صِفَاتِهِ الْعُلْيَا وَ شَوَاهِدَ أَشْبَاهِهِ
الْحُسْنَى، صَلَاةً تُؤَاوِي حَقَّ إِرْشَادِهِمْ، وَ تُكَافِي جَزَاءَ إِحْسَانِهِمْ وَ إِرْفَادِهِمْ.
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ.

سیره تربیتی قرآن کریم، بیان مفاهیم با مصادیق و الگوهای عینی است؛ از این رو، در قرآن کریم بیش از ۲۲۰۰ آیه درباره انبیای الهی آمده است که در دعوت و هدایتگری، بر اصلی واحد و حرکتی مستمر تکیه دارند و هر نبی، تصدیق کننده انبیای سابق و بشارت دهنده به انبیای بعدی تا نبی خاتم صلی الله علیه و آله است؛ بلکه از ابتدا بشارت به نهایت را هم دارند.

در این نگاه، انبیا علیهم السلام حکم انسانی واحد دارند که زندگی چند هزار ساله دارد و با مراتب کمالی امت‌ها، ظهورات و جلوه‌های کمالی اوامر الهی را آشکار می‌کند و رسول اعظم الهی صلی الله علیه و آله و اوصیای گرامی ایشان علیهم السلام ظهور تام و میزان و شاهد تمام انبیا و امت‌هایشان هستند.

انبیا علیهم السلام در اوج نقطه کمالی‌شان، هر کدام ظهوری از ظهورات انسان کامل محمدی صلی الله علیه و آله بوده و همه آنها با هم در اوج کمالاتشان، انگشت اشاره و آیه‌ای برای شناخت خداوند متعال و نیز اشاره‌ای به جلوه تمام و خلیفه مطلق او هستند.

شناخت انبیا و اوصیای الهی در طول تاریخ معنوی بشر، که توسط خداوند در قرآن کریم معرفی شده‌اند، مقدمه‌ای برای شناخت رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله و اوصیای ایشان علیهم‌السلام است. هرچه در این معرفت جامع‌تر و عمیق‌تر شویم، به معرفت جلوه‌آتم خلیفه‌اللهی نزدیک‌تر می‌شویم.

شاید بتوان گفت تمام گستردگی زمان و مکان و استعدادها و مراتب رشد همه انسان‌ها در امت نبی ختمی صلی‌الله‌علیه‌وآله جمع شده است و باید از همه مقدمات هدایتگری برای رسیدن به هدایت جامع و تام استفاده شود؛ البته بدون حدودی که در هر زمان، سبب محدودیت می‌شود. لذا در این دوره فقط دین ختمی نجات‌دهنده است و مراتب تجلی انبیا علیهم‌السلام در طول تاریخ روحی بشر، مراتب تجلی نبی خاتم صلی‌الله‌علیه‌وآله است.

مخاطب همه انبیا علیهم‌السلام، نظام فطرت است و درعین‌حال به شرایط زمان و مکان و استعدادها توجه شده است. بنابراین و به تعبیر قرآن کریم، زندگی امت‌های انبیا علیهم‌السلام مَثَلی برای امت ختمی است؛ چنان‌که خداوند فرموده است:

﴿فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ﴾ و آنان را پیشینه و عبرتی برای آیندگان گردانیدیم.

همچنان که قرآن کریم هدف و غایت و غرض واحدی دارد و هر سوره و آیه‌ای در پرتو این غرض واحد مأموریت خود را می‌نماید، انبیا الهی هم در پرتو ظهور تام الهی و خلیفه مطلق او، مأموریتشان در نظام هستی و عالم انسانی شناخته می‌شود. می‌توان گفت: تفسیر عالم انسانی و بلکه تمام هستی در پرتو فصل اخیر و غایت عالم وجود که خلیفه مطلق خداوند است، کامل می‌شود.

قرآن کریم به تمامی نیازهای انسان در ضمن قصه‌های انبیا علیهم‌السلام پاسخ داده است. وعده الهی به تکرار تمام سنت‌های پیشین در امت ختمی، می‌تواند برای انسان مسلمان فرصتی ایجاد کند تا با تبیین زندگی و حوادث امت‌های گذشته و نحوه برخورد صحیح انبیا در رفع مشکلات، به او عمری طولانی به وسعت تاریخ انسانی بدهد تا بتواند با آمادگی کامل در پیش‌بینی حوادث و راه برون‌رفت صحیح از آن، قدرت تصمیم‌پیدا

کند و با عبرت از سرگذشت کسانی که انتخاب غلط کرده‌اند، از تکرار عملِ غلطِ آنها و ابتلا به سرگذشت ذلت‌بارشان مصون و محفوظ بماند.

یاد انبیا و اولیای الهی، ذکر خداوند سبحان بوده و انسان متذکر به احوال انبیا، مترجم به یاد خداست؛ که یاد خدا با یاد اولیای او محقق می‌شود.

به تعبیر مفسر عالی‌قدر و عظیم جهان اسلام، علامه طباطبایی رضوان‌الله‌تعالی‌علیه عصمت وجودی انبیای الهی باعث شده است که توحید مجسم باشند و سبک‌زندگی موحدانه را آشکار کنند.

انبیا و اولیای الهی علیهم‌السلام انسان‌های تأثیرگذار و زنده‌اندند الله هستند که محبت به آنها، محبت به خداوند است و هدایتگری ایجاد می‌کند؛ چنان‌که نبی گرامی صلی‌الله‌علیه‌وآله در معراج در آسمان‌های مختلف با آنها گفت‌وگو داشتند و همه آنها مشتاق دیدار و گفت‌وگو با آن حضرت بودند. محبت به آنها مانند وزنه‌هایی است که انسان را برای بالا بردن وزنه محبت اولیای محمدیین علیهم‌السلام آماده می‌کند و به‌دنبال آن، آمادگی برای محبت الهی محقق می‌شود.

زیارت‌نامه‌های مختلف مأثور از حضرات معصومین علیهم‌السلام با سلام و یاد آدم صلی‌الله‌تعالی‌علیه تا نوح نبی‌الله، ابراهیم خلیل‌الله، موسی کلیم‌الله و عیسی روح‌الله - علی نبینا و آله و علیهم‌السلام - آغاز می‌شود تا پیوستگی این سلسله جلیله تا امروز بیشتر روشن شود.

با توجه به این مقدمه، تحلیل سیره انبیا و اولیای الهی، به‌عنوان حقیقتی زنده و تأثیرگذار در زندگی امروز ما، چه در جانب محبت به آنها و چه در جانب عبرت گرفتن از سرنوشت مخالفان آنها، آن هم در بیان کامل قرآنی، کاملاً لازم و ضروری است.

از این‌رو، با استعانت از خداوند متعال و امداد از خاتم انبیا صلی‌الله‌علیه‌وآله، میزان مطلق الهی و مبین وحی قرآنی، در دوران غیبت خاتم اوصیای محمدیین علیهم‌السلام، که همه سنن و موازین انبیا در کمالات و ابتلائات تکرار می‌شود، برای مصون ماندن از حیل‌های شیطنی، به مدد آیات قرآن کریم و احادیث اهل‌بیت و عترت

نبوی علیهم السلام به شناخت سیره و سنت‌های انبیا علیهم السلام و نحوه برخورد مؤمنان، منافقان، مشرکان، کافران و معاندان می‌پردازیم تا با تطبیق بر شرایط امروز، صراط مستقیم هدایت را مصداقی شناخته، و با عنایت الهی از انحرافات و اعوجاجات شیطانی محفوظ بمانیم.

در این راه، از ارواح جمیع انبیا و اولیای الهی استمداد می‌کنیم تا از راه‌های مختلف هدایت به شاهراه و صراط مستقیم هدایت محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله راه پیدا کنیم، و با محبت به همه انبیا و اولیا، محبت به اولیای محمدیین صلی‌الله‌علیه‌وآله را بیاموزیم، و با بغض به همه معاندان در طول تاریخ، از میل به سوی منحرفان حفظ شویم.

در پایان ذکر چند نکته را ضروری می‌دانم:

۱. در این کتاب که به‌صورت گفتاری از شبکه سوم سیمای جمهوری اسلامی، در برنامه قویم «سمت خدا» ارائه شده، قطعاً ملاحظات بسیاری، از جمله شرایط مخاطبان و حالت گفتاری رعایت شده؛ از این رو می‌طلبید که این بحث‌ها به‌صورت جدی‌تر و عمیق‌تر ادامه پیدا کند.^۱

۲. از مسئولان صداوسیما جمهوری اسلامی و شبکه سوم و دست‌اندرکاران مخلص برنامه سمت خدا، به‌ویژه آقای رکنی، تهیه‌کننده محترم، و جناب آقای شریعتی، مجری متواضع و محبوب برنامه، و کارشناسان بااخلاص و فاضل و توانایی که در طول سالیان متوالی سبب اعتماد مردم شده‌اند، تشکر می‌کنم. و از اینکه افتخار حضور در این برنامه را به بنده داده‌اند، خدای متعال را سپاسگزارم.

۳. از مسئولان نشر معارف بالخصوص مدیر محترم جناب آقای پیرمردیان و ویراستار محترم جناب آقای فلاحی کمال تشکر را دارم.

۴. از مخاطبان صداوسیما جمهوری اسلامی که در طول پخش برنامه، با تشویق یا انتقاد و سؤال‌های خود ما را یاری کرده‌اند تشکر می‌کنم.

۱. بحث حضرت آدم علیه‌السلام و جریان تعلیم اسماء و خلافت الهی و سجده ملائکه و تمرّد شیطان و ورود به بهشت و خوردن از درخت نپه‌شده و هبوط انسان و توبه و آمدن دین و سعادت و شقاوت در درس‌های تفسیر المیزان و رساله انسان قبل الدنيا به تفصیل بیان شده که ان‌شاءالله در آینده منتشر می‌شود.

۵. از خوانندگان عزیز تقاضا می‌کنم پیشاپیش عذر تقصیر و کوتاهی‌های حقیر را بپذیرند و با نگاهی از سر عفو و اغماض به این مطالب نگریسته، و به نورانیت آیات و احادیث و یاد اولیا و انبیای الهی در آن بنگرند، و با پیشنهادات و انتقادات مشفقانه خود، ما را در نشر بهتر معارف الهی یاری دهند.

امیدواریم این کتاب آغازی برای ارتباط بیشتر و مصداقی‌تر ما با قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام و انبیا و اولیای الهی باشد و با زندگی حضرت آدم علیه السلام، اولین انسان مخلوق و مسجود ملائکه الله و پدر بزرگوارمان که در این مجلد آمده، این راه را آغاز کنیم.

خداوندا، با فقر و گدایی به پیشگاه عزت و غنایت بارمان ده و از جام رحمانیت و رحیمیت کاسه گدایی‌مان را لبریز کن!

